

# הלכות בציעת הפת

מבוארים על סדר השו"ע



בית מדרש מקוון ללימוד הלכה

[itim-latora.org](http://itim-latora.org)

הרב אליעזר טובי והרב ירון אליה

להערות: [info@itim-latora.org](mailto:info@itim-latora.org)

## הלכות בציעת הפת

סימן קסז - מקום וזמן הבציעה, ומי הוא הברוצע.

### סעיף א: בוצע בפת במקום שנאפה היטב

**בוצע בפת, במקום שנאפה היטב** דהיינו במקום הקשה, (ובפת דידן יש לבצוע בצד הפת ויחתוך מעט מצד העליון והתחתון כי נחלקו הפוסקים אם לבצוע מלמעלה או מלמטה, ולכן יטול משניהם **שבוה יוצא אליבא דכו"ע**) (הגהות מיימוני פ"ז מהלכות ברכות), ויחתוך פרוסת הבציעה חיתוך זה הוא בכדי שלא יהיה הפסק גדול בין הברכה לאכילה (עי' סע"ו), שעי' שחותך תחילה מעט, יקל עליו אח"כ לחתוך פרוסה מהפת; וצריך לחתוך רק מעט, באופן שאם יאחזו בפרוסה יעלה שאר ככר עמו, שאל"כ חשוב כפרוסה והרי מצווה לברך על לחם שלם, ויניחנה מחוברת לפת ויתחיל לברך ואחר שסיים הברכה יפרידנה, כדי שתכלה הברכה בעוד שהפת שלם והיום אין זה מצוי כל כך, מפני שלרוב הפת שלנו רכה וקל לפרוסה, וא"כ אין שיהוי בבציעתה לכן יש להעדיף שתהיה שלימה לגמרי בזמן הברכה (עיין באור הלכה, כה"ח אות ז', קצוש"ע סימן מ"א סוף סע"ג);

**ולא יבצע פרוסה קטנה מכזית, מפני שנראה כצד עין, ולא פרוסה יותר מכביצה, מפני שנראה כרעבתן.**

הגה: ובשבת לא יחתוך בככר עד אחר הברכה, כדי שיהיו הככרות שלימות ואע"פ שכ"ז שהככר עולה עם הפרוסה נחשב שלם (כמש"כ בשו"ע לעיל), מ"מ חששו שמא יחתוך יותר מדי ויחשב כפרוסה ויפסיד מצוות לחם משנה (תוס' ומרדכי פ' כיצד מברכין). ומ"מ אם שכח וחתך כמו בחול, אינו מזיק ר"ל, אם חתך בשיעור הראוי (מרדכי).

ונראה הא דלא יבצע יותר מכביצה, היינו דוקא בחול ואוכל לבדו, אבל בשבת (שאינו נראה כרעבתן אלא עושה זאת לחיוב סעודת שבת) או שאוכל עם הרבה בני אדם וצריך ליתן מן הפרוסה לכל אחד כזית (כך הוא מנהג אשכנז עפ"י מש"כ הרמ"א, שהבצוע חותך חתיכה גדולה וממנה מחלק לשאר הסועדים. אמנם בכה"ח כתב שמדברי האר"י ז"ל משמע שצריך לבצוע מהככר עצמה ולא מהפרוסה, וכן הוא מנהג הספרדים, מותר לבצוע כפי מה שצריך לו. וע"ל סי' רע"ד (שכ"כ השו"ע לענין שבת).

### סעיף ב: יברך המוציא לחם מן הארץ

**יברך: המוציא לחם מן הארץ** דבגמרא נחלקו אם לברך 'המוציא' או 'מוציא', ומ"מ בדיעבד אם בירך 'מוציא' יצא ידי חובה. (ואם רבים מסובים יכוונו לבם לשמוע ברכה ולצאת בברכתו והמברך יכוון להוציאם, ויענו אמן) (ובדיעבד יצאו אף אם לא ענו אמן), והמברך יכוון לאמן שאומרים עיין בבאור הלכה שנסאר בצ"ע על דין זה שכתב הרמ"א, שצריך לכוון לאמן שעונים לו, וכתב שדין זה לא נמצא בשום פוסק וזולת הא"ז שממנו העתיק הרמ"א דבריו. אכן הבן איש חי (שם, ט) העתיק את דברי הרמ"א. (א"ז).

**יתן ריוח בין 'לחם' ובין 'מן'** וכן בכל מקום שיש אותיות שוות סמוכות יתן ביניהן ריוח, כדי שלא יבלע אחת מהאותיות.

כ' בבא"ח (אמור, ו) ובכה"ח (אות כב) כתבו בשם המקובלים להדגיש בה' של המוציא. ועוד כתבו שיגביה מעט את הפת בתיבת המוציא. ובמ"ב (כג) כתב להגביה כשאומר שם ה'.

### סעיף ג: אין לברך קודם שיתפוס הלחם

**אין לברך קודם שיתפוס הלחם** כדי שתהיה הברכה סמוכה לאכילה, וכמו שקי"ל במצוות שמברך ועובר לעשייתן.

### סעיף ד: בשעת הברכה יאחז את הלחם בשתי ידי

**יתן שתי ידי על הפת בשעת ברכה** היינו דטוב לעשות כן (מ"ב), שיש בהן י' אצבעות כנגד י' מצות התלויות בפת (דהיינו, בתהליך הכנת הפת ישנן עשר מצוות שמוטלות על האדם, כגון בחרישה' לא תחרוש בשור ובחמור יחדו' וכו'. עיין במ"ב שמנה את כולן) ולכך יש י' תיבות בברכת המוציא וי' תיבות בפסוק מצמיח חציר לבהמה (תהילים קד, יד) (שכתוב בו 'להוציא לחם מן הארץ', ולכן אנו מברכים בנוסח זה) וי' תיבות בפסוק עיני כל אליך ישברו (תהילים קמה, טו) וי' תיבות בפסוק ארץ חטה ושעורה (דברים ה, ח) וי' תיבות בפסוק ויתן לך (בראשית כז, כח).

### סעיף ה: לא יבצע עד שיביאו לפניו מלח או ליפתן

לא יבצע עד שיביאו לפניו מלח או ליפתן (פי' רש"י כל דבר הנאכל עם הפת) ללפת בו פרוסת הביציעה כדי שתהא נאכלת בטעם משום כבוד הברכה. ולכן כתב שבפת נקייה (כמו שלנו) או מתובלת, או אם בכונתו לאכול פת חריבה, אינו צריך להמתין, ואם היא נקייה או שהיא מתובלת בתבלין או במלח כעין שלנו או נתכוין לאכול פת חריבה, אינו צריך להמתין אמנם עפ"י המקובלים יש לטבול פרוסת המוציא במלח (ג' פעמים) אפילו אם אוכל פת נקייה, כדי למתק הגבורות ולסלק ה"א נמ"ב; כה"ח (לו, לח); בא"ח (שם, י).  
הגה: ומ"מ מצוה להניח על כל שלחן מלח קודם שיבצע, כי השלחן דומה למזבח והאכילה כשאדם אוכל כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת ה' (מ"ב) כקרבן, ונאמר: על כל קרבנך תקריב מלח (ויקרא ב, יג) (ב"י בשם שבלי הלקט) והוא מגין מן הפרועניות (תוס' והגהות אשירי פרק כיצד מברכין וע"ל סוף סימן ק"ע).

### סעיף ו: יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה

יאכל מיד דלכתחילה אין לשהות בין ברכה לאכילה אפילו בשתיקה, ובדיעבד, אם לא הסיח דעתו, אפילו שהה זמן ארוך אינו חוזר לברך (מ"ב, ר"ו, י"ב) ולא ישיח בין ברכה לאכילה;  
ואם שח אפילו תיבה אחת (וע"י בהרחבה), צריך לחזור ולברך אא"כ היתה השיחה בדברים מענין דברים שמברכין עליו כלומר, בדברים השייכים לסעודה. כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אמר הביאו מלח או ליפתן, תנו לפלוני לאכול, תנו מאכל לבהמה שגם זה נחשב מענין סעודה, שהרי אסור לאדם לאכול קודם שיתן לבהמתו וכיוצא באלו, א"צ לברך. הגה: ומ"מ לכתחלה לא יפסיק כלל (כל בו) עד שיבלע מעט (וטוב שיאכל כזית קודם שישיח),  
והא דאם שח דברים בטלים צריך לחזור ולברך, היינו דוקא ששח קודם שאכל הבוצע, אבל אח"כ לא הוי שיחה הפסק, אעפ"י שעדיין לא אכלו אחרים המסובים, כבר יצאו כולם באכילת הבוצע היינו בדיעבד, אך לכתחילה גם לשומעים יש להזהר מאד שלא להפסיק בדיבור בין ברכה לאכילה, כי יש בזה מחלוקת וי"א שצריך לחזור לברך ככה"ג ועיין בהרחבה, כי אין צריכים כולם לאכול מן פרוסת הבוצע, רק שעושים כן לחבוב מצוה (רוקח ואור זרוע).

### שח בין ברכה לאכילה:

אפילו שח רק תיבה אחת (שאינה מענין הסעודה) - חוזר ומברך (מ"ב ס"ק ל"ו).

ואם ענה 'אמן' על ברכת חבירו בין ברכה לאכילה:

שמירת שבת כהלכתה (ח"ב, פרק מ"ח, סע"ז) - אם ענה אמן לחבירו שברך אותה ברכה כמו שבירך הוא אינו צריך לחזור, אבל על כל ברכה אחרת שבירך חבירו - אם ענה אמן צריך לחזור ולברך.

כה"ח (אות סא) - אם שגג וענה אמן או שענה לקדיש או לקדושה, אינו חוזר לברך, שבדיעבד יש לסמוך על הפוסקים שסוברים שאין זה הפסק.

אחר שהכניס האוכל לפיו אך עדיין לא בלע:

מ"ב (ס"ק ל"ה) - אינו רשאי להפסיק אפילו לעניית אמן. וכתב עוד שאם הפסיק בדיבור קודם שבלע - צריך עיון אם צריך לחזור (וע"י בשעה"צ סק"ל בשם כמה פוסקים שאם התחיל ללעוס אינו חוזר לברך, וכן בכה"ל מצדד שאם התחיל ללעוס אינו חוזר לברך), ואח"כ כתב (בשם החיי אדם) שאפילו אם בלע רק את הטעם שמצץ בפיו, אינו חוזר בדיעבד.

יבי"א (ח"ה, סי' ט"ז, ז); הגר"מ לוי (שם, סע' יד) - אחר שהכניס הפרוסה לפיו רשאי לענות אמן וקדיש וקדושה אך לא שיחת רשות. אך בדיעבד אפילו דיבר שיחת חולין, אינו חוזר [וכ"כ הבא"ח (אמור, יד) שאם שח קודם שבלע אינו חוזר לברך].

ולכתחילה טוב שיאכל כזית לפני שידבר, ולכל הפחות יזהר מאד שלא לדבר עד שיבלע. [מ"ב (שם); בא"ח (שם); ילקו"י (סע"ו)]

### אם בירך אחד להוציא אחרים ידי חובה, והשומעים הפסיקו בדיבור אחר שטעם המברך וקודם שטעמו הם:

רמ"א - יצאו בדיעבד ואינם צריכים לחזור לברך, כיון שחלה הברכה בטעימת הבוצע. וכ"פ הגרע"י (הו"ד בילקו"י, הערה ה') והבא"ח (אמור, טו) משום ספק ברכות להקל (רשומע כעונה, וכאילו בירך הברכה בעצמו). וכתב עוד הבא"ח שיהרהרו הברכה בליבם, משום שיש מחלוקת בזה.

מ"ב (ס"ק מ"ג); כה"ח (אות נח); ב"י - צריכים לחזור ולברך. וביאר הכה"ח שכזה לא אמרינן סב"ל, כי השומעים לא ברכו בפיהם ולכן אין לחוש כל כך לספק ברכות ככה"ג, ולכן הולכים אחר רוב הפוסקים ומרן הבי"י.

### אם בירך להוציא אחרים והפסיק המברך בדיבור (באופן שדינו לחזור ולברך) אך השומעים לא הפסיקו:

בדיעבד יצאו ידי חובה [בא"ח (שם). והמ"ב (שם) נשאר בצ"ע וספק ברכות להקל, וכ"כ להקל בפסק"ת (אות יב) בשם הרבה אחרונים]

### אם המברך עצמו הפסיק בדיבור קודם טעימה אך השומעים ברכתו טעמו קודם ששח:

כה"ח (אות נט); ילקו"י (סע"ה) - אינו חוזר לברך (עי' כה"ח, דבזה אמרין סב"ל כי בירך בפיו). ולפוסקים שפסקו סב"ל בדין הראשון (במקרה שהשומעים הפסיקו בדיבור אחר שטעם המברך), הוא הדין כאן, שאין לברך משום סב"ל (דיש לומר שחלה הברכה בטעימתו ויצאו כולם י"ח).

ולפי המ"ב שכתבנו לעיל - כל שכן כאן שצריך לחזור ולברך כיוון שהפסיק בדיבור.

ואם הפסיקו השומעים בדיבור, קודם שטעם הבצוע - לכו"ע חוזר לברך [כה"ח (אות ס); ילקו"י, (סע"ה)]

### סעיף ז: שמע מחבירו שהתכוון להוציא ברכת המוציא בין נטילה לברכה יצא ידי חובה בדיעבד

ראובן שהיה נוטל ידיו לאכילה, ויעקב היה מברך המוציא ונתכוין להוציא השומעים וכן ראובן התכוון לצאת בברכתו, ואח"כ ניגב ראובן ידיו ובירך ענט"י וכן אם שמע ברכת המוציא ורק אח"כ נטל ידיו (בכה"ח [סה] כתב שאם טרם נטל ידיו וכבר ברך בעל הבית והוציא בברכת המוציא, נכון שימתין מליטול עד אחר שיטעם בעל הבית מהלחם), לא הוי הפסק ויוצא בברכת יעקב, וא"צ לחזור ולברך ברכת המוציא (ויברך על נט"י וינגב ידיו). [ג' יותר טוב, שיתכוון שלא יוצא בברכתו ויברך אח"כ בעצמו כסדר, אא"כ צריך בדווקא לצאת בברכת יעקב, כגון בשבת שצריך לחם משנה (הערת איש מצליח, ועי' כה"ח, (שם)].

### סעיף ח: אם שכח לברך המוציא בתחילה יברך בתוך הסעודה

שכח ואכל ולא בירך המוציא, אם נזכר בתוך הסעודה מברך על מה שיאכל אח"כ, וגם מתקן בזה מה שאכל עד כה בלי ברכה (שעה"צ ס"ק מ"ה),  
ואם לא נזכר עד שגמר סעודתו, אינו מברך שאין לברך אלא קודם אכילה (בדומה לברכת המצות שמברך עליהם ועובר לעשייתן).  
ואם יכול - טוב שיטעם מעט פת כדי שיוכל לברך עליו (אמנם אם קץ באכילה זו, אין בזה שום תיקון דלא חשיב אכילה ואסור לברך בכה"ג [כה"ח אות סח]).

### סעיף ט: המסופק אם ברך המוציא אינו חוזר לברך

אם הוא מסופק אם בירך המוציא אם לאו, אינו חוזר ומברך הברכה מדרבנן והולכים להקל בספק. ואינו רשאי להחמיר לברך משום חשש ברכה לבטלה. ובכל מקום שאומרים ספק ברכות להקל - רשאי גם לאכול כך, אלא שאם יש מי שיכול להוציא בברכתו בוודאי נכון לנהוג כן. וכתב בכה"ח (אות ע) שאם אין מי שיוציאו בברכתו, יש לו להרהר הברכה, דבהרהור אין חשש של 'לא תשא' (וכן דעתו בכל מקום שיש ספק אם לברך).

### סעיף י: אם ברך על הפת שהכל נהיה בדברו יצא בדיעבד

אם במקום ברכת המוציא בירך: שהכל נהיה בדברו, או שאמר: בריך רחמנא מלכא מאריה דהאי פיתא, יצא כיוון שהזכיר את עיקר הברכה, דהיינו שהזכיר הפת, והזכיר את הדברים המעכבים בכל ברכה, שהם 'רחמנא' ומלכות. ולכתחילה אסור לשנות מנוסח הברכה שחקנו חכמים. [ועי' במ"ב, ס"ס ר"ב, שאדם שאינו יודע מה מברכים על מאכל מסויים אינו רשאי לברך 'שהכל', דיש לו ללכת לחכם שילמדנו]

< אם טעה וברך על הפת בורא מיני מזונות, יצא בדיעבד. וכן על כל דבר מאכל שברך עליו במ"מ, יצא בדיעבד, חוץ ממים ומלח שאינם מזינים. [בה"ל ד"ה במקום"; כה"ח אות עה; ילקו"י סע"י ג]

עוד כתב בכה"ח (שם) שאם ברך על הפת בורא פרי האדמה יצא בדיעבד. וכ"כ בילקו"י (שם).

## סעיף יא: אם כמה אנשים ישבו יחד לאכול אחד מברך ומוציא את כולם

אם היו שנים או רבים, אחד מברך לכולם. ברכת המוציא, ויש בזה הידור מצווה דכרוב עם הדרת מלך. ושונה מדין ברכת המזון שלא מצטרפים בשניים כיון שכאן דעתם להצטרף יחד ובברכה מ"ז דעתם להפרד. ודוקא הסיבו, שהוא דרך קבע (או בעל הבית עם בני ביתו דהוי כהסיבו משום שנגורים אחריו אפילו בלא הסיבה) (טור), אבל אם היו יושבים בלא הסיבה, כיון שאינם נקבעים יחד, כל אחד מברך לעצמו; ואם אמרו: נאכל כאן או במקום פלוני, כיון שהכינו מקום לאכילתן, הוי קבע ואפילו בלא הסיבה, והאינדנא שאין אנו רגילים בהסיבה, ישיבה דידן בשלחן אחד או בלא שלחן במפה אחת, הוי קביעות ואפילו לבני חבורה (שאינם בני ביתו) כהסיבה דידהו דמי. ואחד מברך לכולם; ולדין שדי בישיבה, בשולחן אחד, מ"מ אפילו קבעו מקום לאכילתן, או בעל הבית עם בני ביתו, לא מהני א"כ ישבו בשלחן א' או במפה אחת.

### מדוע היום לא נהגו שמברך אחד לכולם?

**שו"ע הרב יח:** מכל מקום רשאים הם לקבוע יחד על דעת שלא להצטרף. ולפיכך נהגו עכשיו לברך כל אחד לעצמו משום שההמון לא היו נזהרים מלהשיח בין שמיעת הברכה לטעימה (וקיי"ל ואם לא שמע תיבות שמעיקר הברכה לא יצא ידי חובה. כדלהלן סימן ריג סעיף ג ובמשנ"ב ס"ק יט) לכן הנהיגו כל אחד יברך לעצמו וכיון שנהגו כן הרי זה כאילו היתה דעתם בפירוש בקביעותם יחד שקובעים על דעת שלא להצטרף ופטורין מהידור זה.

**משנה ברורה** ר"ג, ס"ק י"ב וכן ח ס"ק יג לעניין ברכת ציצית: אפשר משום שאין הכל בקיין להתכוון לצאת ולהוציא.

**כה"ח** (אות נט): ע"פ המקובלים נכון שכל אחד יברך בעצמו, כי בברכה שמברך האדם נעשים תיקונים וכל אחד מתקן בברכתו לפי כוחו וכונתו, ולכן אין ראוי שיסמוך על ברכת אחרים במקום שיוכל הוא לתקן יותר.

< אמנם בשבת המסובים זקוקים ללחם משנה של המברך ולכן נוהגים שיוציאים בברכתו. וכן ביום חול כשלמברך יש לחם שלם ולהם פרוסת נכון לנהוג כך.

### האם אנשים שיושבים בשולחנות שונים מצטרפים לברכה?

**שו"ע, כה"ח צ"ט:** דוקא ישיבה בשולחן אחד מצרפת, ובשני שולחנות לכתחילה יברכו בנפרד.

**גר"א, אול"צ ב יג הערה י:** נראה שבה אפטר להקל בשני שולחנות ולסמוך על הגר"א, ויכול אחד לברך לכולם, שהרי אף בלא קבעו, מ"מ אם אחד בירך לכולם בדיעבד יצאו. (ולכן אדם שהולך לחתונה בסתם מצטרף עם כולם לשיטה זו ואינו רשאי לצאת קודם זימון ואפילו שלא קבע עם אחר מצטרפין מכל בעל הסעודה. ולכן הרוצה לצאת צריך שבתחילה יכנס על דעת שלא להצטרף כדברי הגר"ז לעיל)

### סעיף יב: היו רוכבים ואמרו נאכל יכול לברך לכולם

**הקדמה:** הגם שסעיף זה פחות מצוי היום לענין ברכה ראשונה, העקרונות המובאים פה זהים לאלו של צירוף לזימון

אם היו רוכבים ואמרו: נאכל, אף על פי שכל אחד אוכל מכסו, ואע"פ שלא ירדו מהבהמות, מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד והוי כמו שישבו יחד לאכול כבסע' הקודם, אבל אם היו אוכלים והולכים, לא וכל אחד יברך לעצמו; ואם היו אוכלים בשדה מפוזרים ומפורדים, אזי אף על פי שאוכלים כולם בשעה אחת ומכר אחד, כיון שלא קבעו מקום, ואוכלים מפוזרים, אינם מצטרפין אפילו שאמרו מתחילה 'נאכל כאן'.

### האם יש לענות ברוך הוא וברוך שמו כשיוציא י"ח:

כה"ח, אות כז; שו"ע הרב, קכד, סע' ב', יבי"א חלק ח אור"ח כב: אין לענות ב"ה וב"ש כשרוצה לצאת ידי חובה מחשש הפסק.

**משנה ברורה** סימן קכד ס"ק כא, שו"ת מאמר מרדכי (לגרמ"א) כ"ד א אור"ח סימן ד, שו"ת קנה בשם חלק ב סימן ג: לכתחילה לא יענה. אך מי שנוהג לא הוי הפסק. (ובמאמר אף כתב שיש לו גדולים לסמוך עליהם)

**ספר נתיבי עם עמ' צה:** מנהגינו בירושלים לענות ב"ה וב"ש גם בברכת קידוש ושופר ומגילה, כיון שמרן סתם בסימן קכד ס"ה לענות ב"ה וב"ש בכל ברכה. במקום שאין מנהג מוטב שיהיה שלא לענות, אבל לגבי ירושלים אין לנו לבטל מנהגם לענות.

**מעשה רקח** הלכות ברכות פרק א הלכה יא, שמש ומגן ב' לר: אין חשש הפסק או שינוי ממטבע שטבען חכמים באמירת ברוך הוא וברוך שמו. ובשמש ומגן סיים: אחרי ראיתנו כל הנ"ל ראוי והגון לנו להתחזיר עטרה ליושנה למנהג ירושלים ומנהג העולם ולהזהיר לעם לענות ב"ה וב"ש שבזה נר' כבוד שמים כמ"ש הבר גודל לאלהינו. (וכ"כ בספר חיים לראש דף עה להזהיר את המסובים שיענו ב"ב וב"ש על ברכות המצוות בליל פסח)

**ההטעמים שם: א.** זהו שבח מעין הברכה ולכן אינו הפסק ב. השר"ע לא חילק ליוצאים ידי חובה בחזרת הש"ץ שלא יענו. ג. מוכח מהכס"מ שאפילו אם המברך עצמו יוסיף ב"ה וב"ש באמצע הברכה יצא ואינו כמשנה ממתבע שטבעו חכמים. ד. כך המנהג בכל תפוצות ישראל בברכת שופר והלל ומגילה וכיוצא כל הקהל כאחד עונים ואומרים ברוך הוא וברוך שמו.

### האם הנוסעים יחד במכונית או באוטובוס מצטרפים לעניין ברכות? (ונפק"מ היום לימון)

**המג"א** הסתפק לעניין נוסעים בעגלה: אם מצטרפים לברך כאחד משום שיושבים באגודה, או שמא אינם מצטרפים מפני שנוסע דינו כמהלך. ובמ"ב (סי' קצ"ג, ס"ק כ"ו) הכריע כחיי"א שבשלשה יזמנו אבל בעשרה יש לחוש להזכרת השם לבטלה. אמנם בספינה פשוט לכו"ע שמצטרפים.

אור לציון (ח"ב, פ"ג, ט) - הכריעו לעניין מכונית נוסעת שזמנו בלא הזכרת השם (דהיינו, שאפילו אם יש עשרה, כגון באוטובוס, לא יזכירו 'אלוקינו', אלא יזמנו כשם שמזמנים בשלושה).

ברכת ה' (ח"ב, פ"ו, ס"ג י"ג) - במכונית אין להסתפק (כי דינה כספינה, משום שסגורה ודומה בזה לבית), ולכן כשמזמנים בעשרה יזמנו בשם.

**ובמטוס** כתב שם האול"צ שלכו"ע מצטרפים והסביר שהסברא בספינה שהיא יניחא ומיא הוא דקא מדחו לה, וא"כ הוא הדין במטוס, שהמטוס נחשב נח, ורק נדחף ע"י אויר. ובפסת"ש הסביר שהמקום מרווח ושקט יותר ודומה לבית. וכן כתב בספר 'ברכת שם' עמ' לט בשם הרב וואזנר.

**ולעניין רכבת** כתב בערוה"ש: בעגלות של מסילות הברזל וודאי דמהני אמירה שזהו כבית ממש ורק אם יושבים סמוכים זל"ז ולא מפורדים או מפורדים.

### סעיף יג: אם אחד ברך עבור כולם במקום שאינם מצטרפים - בדיעבד יצאו בברכתו

היכא דלא קבעו מקום דאמרינן שכל אחד מברך לעצמו, אם כוון המברך להוציאם והם נתכוונו לצאת, יצאו בדיעבד.

### סעיף יד: בעל הבית בוצע

אם המסובים רבים, גדול שבכולם בחכמה בוצע אם אין שם בעל סעודה (כדלקמן), כגון שנתקבצו כמה אנשים לסעודה משותפת. הגה: ואם הם שוים ואחד מהן כהן, מצוה להקדימו שמצווה להקדים כהן לכל דבר שבקדושה דכתיב 'וקדשתו'. וה"ה ללוי כשאין כהן. ואם הכהן עם הארץ, ת"ח קודם לו ואסור לת"ח לכבד את הכהן עם הארץ בעבור כהונתו, שמעלת התורה גדולה ממעלת הכהונה, ואם מקדימו משניא בזה את התורה, שיאמרו שאינה חשובה כל כך. ואם מקדימו שיברך שלא מחמת הכהונה מותר (מ"ב, סי' ר"א, סק"ח); ואם הכהן ג"כ ת"ח, אלא שהוא פחות מן השני, טוב להקדימו (והזהיר להקדים כהן, במקום הראוי, מאריך ימים) אבל אין חיוב בדבר. וע"ל סי' ר"א (ומרדכי פ' בני העיר ב"י סי' קל"ה בשם רשב"א) ואם יש עמהם בעל הסעודה, הוא בוצע ואפילו אם האורח גדול. כדי שיבצע בעין יפה. אמנם היום שבכל אופן נותנים רק טעימה מהפת (או שכל אחד אוכל מפייתו) נוהגים לתת לגדול לבצוע ואין לזוז מהמנהג. כה"ח קה. (והמברך יאמר תחלה ברשות מורי ורבותי (והוא מדרך ענווה) (א"י וב"י בשם שבולי לקט) והספרדים אינם נוהגים כן.

### האם מותר להקדים כהן עם הארץ לישראל תלמיד חכם?

**תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כח עמוד א:** שאלו תלמידיו את רבי פרידא: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא קדמני אדם לבית המדרש ולא ברכתי לפני כהן... למימרא דמעלייתא היא? והא אמר רבי יוחנן: כל תלמיד חכם שמברך לפניו, אפילו כהן גדול עם הארץ - אותו תלמיד חכם חייב מיתה, שנאמר כל משנאי אהבו מות. אל תקרי משנאי אלא משנאי! - כי קאמר איהו - בשוין.

**משנאי** - שגורמין לבני אדם לשנאותו, שהרואה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ אומר: אינן נחת רוח בתורה.

**ב"י סימן ר"א:** וכתב המרדכי בפרק בני העיר (מגילה סי' תתכח) נראה דבסעודה אם החכם ישראל מקדים את הכהן עם הארץ לפניו דרך חוק ומשפט כהונה על זה נאמר כל משנאי אהבו מות אבל אם החכם נתן רשות לכהן עם הארץ לברך ברכת המוציא או ברכת המזון אין כאן בית מיחוש דהא חכם יכול ליתן רשות אפילו לישראל הפחות ממנו כדאיתא בברכות דרבי אמר ליה לרב קום משי ירך וכו' וכן בר קפרא נתן רשות לאחד מתלמידיו לברך בפרק כיצד מברכין (לט):

**שוע** סימן רא ס"ב, ב, **משנ"ב** ע: אם התלמיד חכם נתן לכהן רשות לברך ולא מחמת כהונה רשאי כיון שמוכח שהכהן תלוי ברצונו של התלמיד חכם.

**ב"ח** סימן רא אות ג, אליה רבה כא. ובכך סיים גם **כה"ח** קב: נראה לפע"ד להחמיר שלא ליתן רשות לכהן עם הארץ לברך בסעודה לפניו. כיון שאין בהכרח ראייה ממקורות המרדכי (שהרי שם טו"ך טו"ך היו תלמידי חכמים גדולים רק שפחותים מדרגת רבי ובר קפרא)

### סעיף טו: אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבוצע

אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבוצע אם הם זקוקים לככרו של הבוצע, כגון שאין לפניהם פת, שאז אין ראוי שיטעמו מכיכרו לפני שטעם הוא. ואם רצה הבוצע לחלוק כבוד לרבו או למי שהוא גדול ממנו בחכמה ויניחנו לפשוט ידו קודם לו הרשות בידו. רמב"ם. ב"י. (אבל מותר לתת לכל אחד חלקו קודם שאוכל הוא, והם ימתינו עד שיאכל הוא) (תוספת ומרדכי פרק ג' שאכלו) ובמ"ב (ע"ט) כתב בשם הט"ז שאין לנהוג כך משום שמפסיק בין ברכה לאכילה, אלא יטעם מעט קודם ואז יחלק לכל אחד (עי' פסק"ת, ז); ואם כל אחד אוכל מככרו ואין כולם זקוקים לככר שביד הבוצע דהיינו כשיש לו ככר שלם (מ"ב, סק"פ) (שאל"כ יש לו לטעום דווקא מפת הברכה), רשאים לטעום קודם מככר שלפניהם (ומ"מ ימתינו עד שיכלה אמן מפי רוב עונים כבסמוך [כה"ח, אות קטו]); ואם הוא שבת, צריך שיהא לפני המסובים לחם משנה חוץ ממה שלפני הבוצע, ואז יהיו רשאים לטעום קודם הבוצע מלחם משנה שלהם. (ואחרת חייבים להמתין ולקבל מלחם הברכה)

### סעיף טז: אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי רוב העונים

אין הבוצע המברך להוציא את השומעים ידי חובה רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי רוב העונים שהעונה אמן כמברך וצריך שתכלה הברכה קודם שיבצע. ב"י. ואין צריך להמתין למיעוט המאריכים בעניית אמן, שכל המאריך באמן אינו אלא טועה.

### סעיף יז: הבוצע פושט ידו תחלה לקערה לאכול

הבוצע פושט ידו תחלה לקערה לאכול שכיון שכבדוהו לברך תחילה ולבצוע, ראוי לכבדו שיפשוט ידו לקערה תחילה, ואם בא לחלוק כבוד למי שגדול ממנו, רשאי להקדימו לפשוט יד לקערה.

### האם רשאי המברך להקדים רבו לטעימה מהפת?

כה"ח אות קנב: אינו רשאי ליתן רשות לטעום הבציעה קודם שיטעום דכיון שאמרו אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבוצע לא מהני רשות שלו למיעבד איסורא.

(אמנם מהב"י משמע שהקדמה לטעימה מהפת בכלל ההקדמה המותרת שאחרת 'מה כבוד היה זה? !' וכן משמע מהרמב"ם הלכות ברכות פרק ז הלכה ה שכתב זאת בדיני הבציעה. ואת החשש של לתת רשות לעשות איסור יש לתרץ בפשיטות ששורש החיוב שלו לטעום תחילה הוא כהמשך לכבוד התורה שנתנו לגדול לברך, אבל לגבי רבו או מי שגדול ממנו בתורה ממילא היו ראויים גם לברך לפניו ואין מיעוט כבוד התורה בטעימתם קודם.)

### סעיף יח: הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד ואינו נותן ביד האוכל אלא אם כן היה אבל

הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד והאחד נוטל פרוסה בידו, ואין הבוצע נותן ביד האוכל אלא אם כן היה אבל ובשבת, אף לאבל לא יתן בידו, שאין אבילות בשבת (מ"ב). (פרשה ציון בידיה (איכה א, יז) רמז לפרוסת המוציא שנותנין בידו בשעת אבילות ומשמע שאין ראוי לעשות כן כשאינו אבל, דלא לתרע מזליה (מ"ב)) (ב"י ואבודרהם בשם רמב"ם פ"ז מהלכות ברכות ותשובות הרשב"א).

### ואין לזרוק הפרוסה לאוכלים

- א. מג"א: מפני כבוד הפת ואפילו כשאינו נמאס
- ב. פרי מגדים: מפני שהוא בזיון למצוה
- ג. לבוש: מפני שאינו כבוד למקבל שיתן לו דרך זריקה

### סעיף יט: מי שאינו אוכל אינו יכול לברך ברכת המוציא להוציא האוכלים

מי שאינו אוכל אינו יכול לברך ברכת המוציא להוציא האוכלים וכן הדין בכל ברכות הנהנין, שאם לא נהנה לא יכול לברך עבור חברו. ואפילו אינו יודע לברך ואינו מועיל אפילו בדיעבד. כה"ח כזו-קצח. (בשונה מברכות המצוות ששם יכול לברך מדין ערבות כדלהלן תפד א), אבל לקטנים יכול לברך אף על פי שאינו אוכל עמהם, כדי לחנכם במצות וכמו כן אם גדול אינו יודע לברך, מותר ללמדו הברכה אך לא באופן שמברך עבורו (עי' סי' תפ"ד, במ"ב סק"ח ובשעה"צ שם). קטנים (או גדולים) שיודעים לומר שם ה' על ידי שמסייע להם, כגון שיאמר להם האות הראשונה, יש לעשות כן (כה"ח, אות קכט).

### סעיף כ: אפילו בשבת שהוא חייב לאכול פת לא יברך לו חברו ברכת המוציא אם אינו אוכל

אפילו בשבת, שהוא חייב לאכול פת, לא יברך לו חברו ברכת המוציא, אם אינו אוכל משום שחייב אכילה בשבת הוא לעונג האדם, ואם נהנה אם מתענה רשאי שלא לאכול (עי' סי' רפ"ח), הרי שאין אכילת הפת עצמה מצווה שיוכל חברו להוציא בברכתה; ולא שרי לברך לאחרים ברכת הנהנין אף על פי שאינו טועם, אלא ברכת המוציא דמצה בליל ראשון של פסח, וברכת היין דקידוש, בין של לילה בין של יום שכל אלה הם חוב על האדם, ולכן יכול להוציא את חברו מדין ערבות (ועי' לקמן בהרחבה).  
הגה: ויש לאכול הפרוסה שבצע עליה קודם שיאכל פת אחר, שתהא נאכלת לתאבון, והוא משום חוב מצוה ולדעת האר"י ז"ל יש לאכול כל הפרוסה שברך עליה בתחילת הסעודה קודם שיאכל פת אחר, ובשם השל"ה (העתיקו הבא"ח, אמור אות יז), כתבו שישאיר מעט מפרוסת 'המוציא' לסוף הסעודה, שיהא טעם של המוציא בפיו, וכתב כה"ח (אות קלז) שכדברי האריז"ל עיקר, והרוצה לקיים שניהם יאכל בסוף הסעודה מהככר שבצע עליו. (אגור ובי"י בשם שבולי לקט).

### ברכה לאחרים באכילת פת של ליל סוכות

אליה רבה אות כח: הוא הדין גם בסוכות כיון שהוקש דינו לפסח בגזירה שווה.

כה"ח קלג: טעם הט"ז בחילוק בין ברכת המצוות לברכת הנהנין הוא שבכמצוות חייב לצער עצמו ולאכול ומוכח שאינו מדין הנאה אמנם בסוכות מצטער פטור וממילא מוכח שבא מדין הנאה ולכן לא שייך שיוציא כשאינו אוכל. וסב"ל.

### מתי יכול להוציא את חברו ידי חובת ברכת המצוות (אע"פ שאינו יוצא)?

שולחן ערוך (רע"ג, סע"ד), כה"ח (אות קלב) - מי שיצא ידי חובת המצווה, או שאינו רוצה לצאת עכשיו, יכול להוציא רק את מי שאינו בקי, מדין ערבות, אך אינו מוציא את חברו אם הוא בקיא (ולכן אדם שיצא כבר י"ח קידוש, לא יקדש עבור אחרים אם הם יודעים לקדש בעצמם).

פרי"ח (תקפה, סע' ב'); מ"ב (רע"ג, סק"כ) - מעיקר הדין יכול להוציא את חברו אף אם הוא בקיא, אך כתב המ"ב (שם, בשם ספר ארצות החיים) לענין קידוש, שלכתחילה המצווה שיקדש בעצמו אם הוא בקי.

הגרע"י (חזו"ע, עמ' לו; ילקו"י, סי' רע"ג, סע' כ-כא) - המנהג שמוציא אף את חברו הבקיא ודלא כדברי מרן השו"ע, ובמקום מנהג לא אמרינן סב"ל, ולכן יכול לעשות קידוש ולהוציא אחרים אף שכבר יצא י"ח וגם הם יודעים לעשות בעצמם וגם אם אינו טועם מהיין רשאי לעשות כן.